

FN:s kommitté för barnets rättigheter

Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 5 (2003)
**Allmänna åtgärder för genomförandet av konventionen om
barnets rättigheter (artikel 4, 42 och 44.6)**

Översättning december 2012

Reviderad mars 2014

Originalspråk: Engelska

FN:S KOMMITTÉ FÖR BARNETS RÄTTIGHETER

CRC/GC/2003/5

Trettiofjärde sessionen

27 november 2003

Förord

Förenta nationernas kommitté för barnets rättigheter (kommittén) har utarbetat denna allmänna kommentar för att beskriva konventionsstaternas skyldigheter att utveckla vad kommittén har kallat "allmänna åtgärder för genomförandet". Konzeptets olika delar är komplexa, och kommittén – kommittén kommer längre fram troligen att utarbeta mer detaljerade allmänna kommentarer om enskilda delar för att behandla dessa mer utförligt. Kommitténs allmänna kommentar nr 2 (2002) med rubriken "Rollen för oberoende nationella institutioner för mänskliga rättigheter i arbetet med att främja och skydda barnets rättigheter" har redan fördjupat sig i detta koncept.

Artikel 4 "Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i denna konvention. I fråga om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter ska konventionsstaterna vidta sådana åtgärder med utnyttjande till det yttersta av sina tillgängliga resurser och, där så behövs, inom ramen för internationellt samarbete."

I. Inledning

1. När en stat ratificerar konventionen om barnets rättigheter åtar den sig förpliktelser att i enlighet med internationell rätt genomföra konventionen. Genomförandet är den process genom vilken konventionsstaterna vidtar åtgärder för att säkerställa förverkligandet av alla rättigheter i konventionen för alla barn inom deras jurisdiktion.¹ Enligt artikel 4 ska konventionsstaterna vidta "alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och andra åtgärder" för att genomföra de rättigheter som erkänns i denna konvention. Det är staten som åtar sig skyldigheter enligt konventionen men i arbetet med att genomföra den – och förverkliga barns mänskliga rättigheter – måste alla delar av samhället och naturligtvis även barnen själva engageras. Det är av grundläggande betydelse att säkerställa att all nationell lagstiftning är helt förenlig med konventionen och att konventionens principer och bestämmelser kan tillämpas direkt och genomföras på lämpligt sätt. Förutom detta har kommittén identifierat ett stort antal åtgärder som är nödvändiga för att konventionen ska kunna genomföras i praktiken, inklusive att utveckla särskilda strukturer och tillsyn, utbildning och andra verksamheter inom statsförvaltningen, parlament och rättsväsende på alla nivåer.²

2. I sin periodiska granskning av konventionsstaternas rapporter inom ramen för konventionen uppmärksammar kommittén särskilt vad den kallar "allmänna åtgärder för genomförandet". I de sammanfattande slutsatser som kommittén utfärdar efter granskningen ges specifika rekommendationer rörande allmänna åtgärder. Kommittén förväntar sig att konventionsstaten i sin nästa periodiska rapport ska beskriva de åtgärder som har vidtagits i enlighet med dessa rekommendationer. I kommitténs riktlinjer för rapporteringen ordnas konventionens artiklar i grupper.³ Den första av dessa innefattar "allmänna åtgärder för genomförandet" och sammanför artikel 4 med artikel 42 (skyldigheten att göra innehållet i konventionen allmänt känt bland såväl

---

¹ Kommittén påminner konventionsstaterna om följande: "I denna konvention avses med barn varje människa under 18 år om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller barnet" (artikel 1).

² År 1999 höll Förenta nationernas kommitté för barnets rättigheter en två dagar lång workshop till minne av tioårsdagen av Förenta nationernas generalförsamlings antagande av konventionen om barnets rättigheter. Under dessa dagar inriktade man sig på allmänna åtgärder för genomförandet. Därefter antog konventionen detaljerade slutsatser och rekommendationer (se CRC/C/90, punkt 291).

³ Allmänna riktlinjer för formen och innehållet i de första rapporter som ska avges av konventionsstaterna enligt artikel 44.1a i konventionen, CRC/C/5, 15 oktober 1991; Allmänna riktlinjer för formen och innehållet i de periodiska rapporter som ska avges enligt artikel 44.1b i konventionen om barnets rättigheter, CRC/C/58, 20 november 1996.

vuxna som barn; se punkt 66 längre fram i denna allmänna kommentar) och artikel 44.6 (skyldigheten att göra rapporterna allmänt tillgängliga inom staten; se punkt 71).

3. Förutom dessa bestämmelser fastställs andra allmänna skyldigheter för genomförandet i artikel 2: "Konventionsstaterna skall respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag ...".

4. Vidare enligt artikel 3.2: "Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet, och skall för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftnings- och administrativa åtgärder."

5. Inom internationell människorättslagstiftning finns det artiklar som liknar artikel 4 i konventionen på så sätt att de fastställer allmänna skyldigheter för genomförandet, till exempel artikel 2 i Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och artikel 2 i Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Kommittén för de mänskliga rättigheterna och kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter har utfärdat allmänna kommentarer om dessa bestämmelser. De bör betraktas som komplement till denna kommentar, och hänvisas till längre fram.⁴

6. Samtidigt som artikel 4 avspeglar konventionsstaternas övergripande genomförandeskyldighet, antyder andra meningarna en skillnad mellan medborgerliga och politiska rättigheter å ena sidan och ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter å andra sidan: "I fråga om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter skall konventionsstaterna vidta sådana åtgärder med utnyttjande till det yttersta av sina tillgängliga resurser och, där så behövs, inom ramen för internationellt samarbete." Det finns ingen enkel eller auktoritativ uppdelning av rättigheter i dessa två kategorier, vare sig av mänskliga rättigheter i allmänhet eller av rättigheterna i konventionen. I kommitténs riktlinjer för rapportering sammanförs artikel 7, 8, 13–17 och 37a under rubriken "Medborgerliga rättigheter och friheter", men man av sammanhanget framgår det att detta inte är de enda medborgerliga och politiska rättigheterna i konventionen. Det står klart att många andra artiklar i konventionen, till exempel artikel 2, 3, 6 och 12, innehåller delar som utgör medborgerliga eller politiska rättigheter, och att de därför speglar det faktum att alla mänskliga rättigheter är odelbara och ömsesidigt beroende av varandra. Åtnjutande av ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter är oupplösligen förbundet med åtnjutande av medborgerliga och politiska rättigheter. Som framgår av punkt 25 i denna allmänna kommentar anser kommittén att såväl ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter som medborgerliga och politiska rättigheter ska betraktas som utkrävbara.

7. Den andra meningarna i artikel 4 speglar en realistisk acceptans för att bristande resurser – ekonomiska och andra – i vissa stater kan hindra ett fullständigt genomförande av ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Därför införs begreppet "ett gradvis förverkligande" av sådana rättigheter: Staterna måste kunna visa att de har genomfört konventionens bestämmelser "till det

---

⁴ Kommittén för de mänskliga rättigheterna, allmän kommentar nr 3 (trettonde sessionen, 1981), Artikel 2: Genomförandet på nationell nivå; Förenta nationernas kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, allmän kommentar nr 3 (femte sessionen, 1990), Konventionsstaternas skyldigheter (artikel 2.1 i konventionen); även allmän kommentar nr 9 (nittonde sessionen, 1998), Den nationella tillämpningen av konventionen, där man ytterligare behandlar vissa delar i den allmänna kommentaren nr 3. Ett kompendium över traktatorganisationernas allmänna kommentarer och rekommendationer offentliggörs regelbundet av Kontoret för Förenta nationernas högkommissarie för mänskliga rättigheter (HRI/GEN/1/Rev.6).

yttersta av sina tillgängliga resurser” och att de, där så behövts, har strävat efter internationellt samarbete. När staterna ratificerar konventionen tar de på sig skyldigheten att inte bara genomföra den inom sin jurisdiktion, utan också att genom internationellt samarbete bidra till ett globalt genomförande (se punkt 60).

8. Meningens ordalydelse liknar den som används i den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, och kommittén instämmer helt med Kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter när den hävdar att: ”även då de tillgängliga resurserna visar sig vara otillräckliga har en konventionsstat fortfarande skyldighet att sträva efter att under de rådande omständigheterna säkerställa största möjliga åtnjutande av de relevanta rättigheterna ...”.⁵ Oavsett deras ekonomiska förhållanden är staterna ålagda att vidta alla tänkbara åtgärder för att förverkliga barnets rättigheter och att ägna särskild uppmärksamhet åt de mest missgynnade grupperna.

9. Avsikten med de allmänna åtgärder för genomförande som kommittén identifierat, och som beskrivs i denna allmänna kommentar, är att verka för att alla barn till fullo ska åtnjuta alla rättigheter i konventionen, genom lagstiftning, inrättande av samordnings- och tillsynsorgan (statliga och oberoende), genom heltäckande datainsamling, genom medvetandehöjande åtgärder och utbildning, samt genom att man tar fram och genomför lämpliga politiska strategier, tjänster och program. En av de positiva konsekvenserna av att konventionen antagits och nästan universellt ratificerats är att det på nationell nivå har utvecklats en rad nya organ, strukturer och verksamheter med fokus på barn och med ett barnanpassat synsätt. Det är centrala statliga enheter för barns rättigheter, barnministrar, departementsgemensamma barnkommittéer, parlamentsutskott, barnkonsekvensanalyser, barnbudgetar och rapporter om tillståndet för barns rättigheter, sammanslutningar av icke-statliga organisationer för barnets rättigheter, barnombudsmän, barnrättskommissionärer, och mycket annat.

10. Trots att denna utveckling i stor utsträckning kan ge intryck av att sakna praktisk betydelse tyder den åtminstone på en förändring i uppfattningen av barnets plats i samhället, en vilja att ge större politiskt företräde till barn och en ökande känslighet för inverkan av samhällsstyrning på barnen och deras mänskliga rättigheter.

11. Kommittén betonar att när det gäller konventionen måste staterna inse att deras roll består i att fullgöra tydliga rättsliga skyldigheter mot varje enskilt barn. Genomförandet av barnets mänskliga rättigheter får inte betraktas som en välgörenhetsprocess där barn ges förmåner.

12. Det är nödvändigt att utveckla ett barnrättsperspektiv inom hela statsförvaltningen, parlament och rättsväsende för att hela konventionen ska kunna omsättas i praktiken, framför allt mot bakgrund av följande artiklar i konventionen, som av kommittén betraktas som grundläggande principer.

Artikel 2: Konventionsstaterna ska respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag. Skyldigheten att inte diskriminera kräver att konventionsstaterna aktivt identifierar de individuella barn och grupper av barn för vilka erkännandet och förverkligandet av rättigheten kan kräva särskilda åtgärder. Kommittén betonar till exempel behovet av att man samlar in data som är på en tillräckligt

---

⁵ Allmän kommentar nr 3, HRI/GEN/1/Rev.6.11, s. 16.

detaljerad nivå för att göra det möjligt att upptäcka diskriminering eller potentiell diskriminering. För att hantera diskriminering kan man behöva ändra lagstiftning, förvaltning och resurstilldelning, samt informera och utbilda för att åstadkomma en attitydförändring. Det bör betonas att icke-diskriminering inte innebär att alla behandlas exakt likadant. Kommittén för de mänskliga rättigheterna har i en allmän kommentar understrukit vikten av att vidta särskilda åtgärder för att reducera eller avskaffa de betingelser som ger upphov till diskriminering.⁶

Artikel 3.1: Vid alla åtgärder som rör barn ska barnets bästa komma i främsta rummet. I artikeln hänvisas till åtgärder som vidtas av "offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ". Denna princip innebär att det krävs aktiva åtgärder inom statsförvaltningen, parlament och rättsväsende. Varje lagstiftande, administrativt och dömande organ eller institution måste tillämpa principen om barnets bästa genom att systematiskt överväga hur barns rättigheter och intressen berörs eller kommer att beröras av deras beslut och åtgärder, till exempel en föreslagen eller befintlig lag, en politisk eller administrativ åtgärd eller ett domstolsbeslut, inklusive de som inte bara direkt utan även indirekt rör barnen.

Artikel 6: Barnets inneboende rätt till livet och konventionsstaternas skyldighet att till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets överlevnad och utveckling. Kommittén förväntar sig att konventionsstaterna tolkar ordet "utveckling" i dess vidaste bemärkelse, som ett helhetsbegrepp som omfattar barnets fysiska, mentala, andliga, moraliska, psykologiska och sociala utveckling. Genomförandeåtgärderna ska syfta till att uppnå bästa möjliga utveckling för alla barn.

Artikel 12: Barnets rätt att fritt uttrycka sina egna åsikter "i alla frågor som rör barnet", och att åsikterna beaktas. Denna princip, som framhäver barnets roll som aktiv deltagare i att främja, skydda och övervaka sina rättigheter, gäller på samma sätt för alla åtgärder som konventionsstaterna vidtar för att genomföra konventionen.

Att öppna statliga beslutsprocesser för barn är en positiv utmaning som kommittén ser att konventionsstaterna i allt större utsträckning tar sig an. Med tanke på att få stater hittills har sänkt rösträttsåldern till under 18 år finns det ännu större anledning att säkerställa respekten inom regering och parlament för de åsikter som barn utan rösträtt har. Om samråd ska vara meningsfullt måste både dokument och processer göras tillgängliga. Men att ge sken av att "lyssna" på barn är inte någon nämnvärd utmaning. För att verkligen beakta barns åsikter krävs en verklig förändring. Att lyssna på barn får inte betraktas som ett mål i sig, utan som ett medel för staterna att i sitt samspel med och åtgärder för barn bli mer och mer lyhörda för förverkligandet av barns rättigheter.

Enstaka eller regelbundet återkommande evenemang, som barnparlament, kan vara stimulerande och höja den allmänna medvetenheten. Men enligt artikel 12 krävs det konsekvens och kontinuitet i arrangemangen. När det gäller medverkan av och samråd med barn måste man också undvika skenbara åtgärder, och ha som mål att förvissa sig om att åsikterna är representativa. Tonvikten på "frågor som rör barnet" i artikel 12.1 innebär en skyldighet att ta reda på åsikterna hos specifika grupper av barn i specifika frågor – till exempel att tillfråga barn med erfarenhet av det rättsliga systemet för unga lagöverträdare när det gäller förslag om lagstiftningsreformer inom detta område, eller adoptivbarn och barn i adoptivfamiljer om adoptionslagstiftningen och adoptionspolitiken. Det är viktigt att regeringarna utvecklar en direkt relation med barn, inte bara ett förhållande som förmedlas genom icke-statliga organisationer eller institutioner för mänskliga rättigheter. Under

---

⁶ Kommittén för de mänskliga rättigheterna, allmän kommentar nr 18 (1989), HRI/GEN/1/Rev.6, s. 147 ff.

konventionens första år spelade icke-statliga organisationer en viktig roll i att bryta ny mark ifråga om metoder för barns aktiva deltagande, men det ligger både i regeringarnas och i barnens intresse att ha direktkontakt med varandra.

II. Översyn av reservationerna

13. I sina riktlinjer för rapportering om allmänna åtgärder för genomförandet inleder kommittén med att uppmana konventionsstaten att ange om den anser att det är nödvändigt att stå fast vid sina eventuella reservationer eller om den har för avsikt att dra tillbaka dem.⁷ Konventionsstaterna har rätt att göra reservationer när den ratificerar eller ansluter sig till konventionen (artikel 51). Kommitténs mål att säkerställa fullständig och oreserverad respekt för barns mänskliga rättigheter kan bara uppnås om staterna drar tillbaka sina reservationer. Under sin granskning av rapporterna rekommenderar kommittén genomgående att reservationerna omprövas och återtas. Om en stat efter omprövningen beslutar sig för att behålla en reservation kräver kommittén att en fullständig förklaring till detta beslut ska införas i nästa periodiska rapport. Kommittén fäster konventionsstaternas uppmärksamhet på att Världskonferensen om mänskliga rättigheter har uppmuntrat till omprövning och återtagande av reservationer.⁸

14. I artikel 2 i Wienkonventionen om traktaträtten definieras "reservation" som en "ensidig förklaring, oavsett formulering eller beteckning, avgiven av en stat vid undertecknande, ratifikation, godtagande eller godkännande av eller anslutning till en traktat i avsikt att utesluta eller modifiera rättsverkningarna av vissa bestämmelser i traktaten i förhållande till staten i fråga". I Wienkonventionen noterar man att en stat vid undertecknande av, ratifikation av, godkännande av eller anslutning till en traktat kan reservera sig, såvida inte reservationen är "oförenlig med traktatens ändamål och syfte" (artikel 19).

15. I artikel 51.2 i konventionen framgår följande. "En reservation som strider mot denna konventions ändamål och syfte skall inte tillåtas". Kommittén är djupt oroad över att vissa stater har gjort reservationer som tydligt strider mot artikel 51.2 genom att till exempel låta förstå att respekten för konventionen begränsas av statens nuvarande konstitution eller lagstiftning, i vissa fall av religionslagstiftning. I artikel 27 i Wienkonventionen om traktaträtten fastställs följande. "En part kan ej åberopa bestämmelser i sin interna rätt för att rättfärdiga sin underlåtenhet att fullgöra en traktat."

16. Kommittén noterar att konventionsstaterna i vissa fall har gjort formella invändningar mot sådana omfattande reservationer från andra konventionsstaters sida. Kommittén är positiv till varje åtgärd som bidrar till att säkerställa största möjliga respekt för konventionen i alla konventionsstater.

---

⁷ Allmänna riktlinjer om form och innehåll för periodiska rapporter som ska avges enligt artikel 44.1b i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter, CRC/C/58, 20 november 1996, punkt 11.

⁸ Världskonferensen om mänskliga rättigheter, Wien, 14–25 juni 1993, "Wiendeklarationen och -handlingsprogrammet", A/CONF.157/23.

III. Ratificering av andra viktiga internationella instrument som rör mänskliga rättigheter

17. Som en del av övervägandet om allmänna genomförandeåtgärder, och mot bakgrund av principerna om de mänskliga rättigheternas odelbarhet och ömsesidiga beroende, uppmanar kommittén konsekvent konventionsstaterna att, om de inte redan har gjort det, ratificera de två fakultativa protokollen till Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (om barn i väpnade konflikter och om åtgärder mot handel med barn, barnprostitution och barnpornografi) och de sex andra viktiga instrumenten rörande mänskliga rättigheter. I sin dialog med konventionsstaterna uppmanar kommittén ofta staterna att överväga att ratificera andra relevanta internationella instrument. En icke uttömmande förteckning över dessa instrument har bifogats denna allmänna kommentar. Kommittén kommer att uppdatera denna förteckning med jämna mellanrum.

IV. Lagstiftningsåtgärder

18. Kommittén anser att det är en skyldighet att göra en fullständig översyn av all nationell lagstiftning och relaterade administrativa riktlinjer för att säkerställa en fullständig efterlevnad av konventionen. Kommitténs erfarenhet av att granska inte bara de första, utan numera även de andra och tredje periodiska konventionsrapporterna, visar att översynen på nationell nivå har inletts på de flesta håll, men att den behöver bli mer rigorös. I översynen måste konventionen beaktas, inte bara artikel för artikel, utan också i ett helhetsperspektiv, så att de mänskliga rättigheternas ömsesidiga beroende och odelbarhet respekteras. Översynen måste ske kontinuerligt, inte vid ett enstaka tillfälle, och både lagförslag och befintlig lagstiftning måste granskas. Samtidigt som det är viktigt att denna översyn är inbyggd i rutiner i alla relevanta delar av statsförvaltningen är det också fördelaktigt att en oberoende granskning görs, till exempel av parlamentsutskott och vid utfrågningar i parlamentet, av nationella institutioner för mänskliga rättigheter, av frivilligorganisationer, av akademiker, samt av berörda barn och ungdomar.

19. Konventionsstaterna måste på alla lämpliga sätt säkera att bestämmelserna i konventionen får rättslig verkan inom deras nationella rättssystem. Detta är fortfarande en utmaning för många konventionsstater. Det är särskilt viktigt att klargöra i vilken omfattning konventionen är tillämplig i stater där principen om "direkt tillämplighet" (self-execution) gäller, och i andra där det hävdas att konventionen "har konstitutionell status" eller att den har införlivats i den nationella lagstiftningen.

20. Kommittén välkomnar att konventionen införlivas i den nationella lagstiftningen. Det är den traditionella strategin för att genomföra internationella instrument för mänskliga rättigheter i vissa stater, men inte alla. Ett införlivande bör innebära att bestämmelserna i konventionen kan åberopas direkt inför domstolar och tillämpas av nationella myndigheter, och att konventionen har företräde om den står i strid med den nationella lagstiftningen eller med allmän praxis. Införlivandet innebär inte i sig att det inte längre behöver säkerställas att all relevant nationell lagstiftning följer konventionen, inklusive all lokal lagstiftning och sedvanerätt. Om en konflikt uppstår i lagstiftningen ska företräde alltid ges till konventionen, enligt artikel 27 i Wienkonventionen om traktaträtten. Om en federal stat delegerar befogenhet att lagstifta till delstater eller liknande måste den också kräva att de lagstiftar inom ramen för konventionen, och att de säkerställer att den genomförs i verklig mening (se också punkt 40 ff.).

21. Vissa stater har inför kommittén påpekat att deras konstitution föreskriver rättsliga garantier för "var och en", och hävdar att detta är tillräckligt för att säkerställa att respekten för dessa

rättigheter också gäller barns rättigheter. Det avgörande för att detta ska stämma är att rättigheterna till fullo förverkligas för barn och att de kan åberopas direkt inför domstolarna. Kommittén välkomnar att nationella konstitutioner innehåller avsnitt om barns rättigheter som speglar viktiga principer i konventionen. Detta bidrar till att understryka det viktigaste budskapet i konventionen – att barn tillsammans med vuxna är rättighetsbärare – men det säkerställer inte automatiskt respekten för barnets rättigheter. För att främja ett fullständigt genomförande av dessa rättigheter, inklusive i lämpliga fall barnens eget utövande av sina rättigheter, kan det krävas ytterligare lagstiftning och andra åtgärder.

22. Kommittén betonar särskilt vikten av att säkerställa att den nationella lagstiftningen återspeglar det som fastställts vara konventionens grundprinciper (artikel 2, 3, 6 och 12 – se punkt 12). Kommittén välkomnar utvecklandet av konsoliderad lagstiftning om barnets rättigheter, som kan framhäva och understryka konventionens principer. Men kommittén betonar att det också är avgörande att all relevant ”sektoriell” lagstiftning (till exempel om utbildning, vård och rättsväsende och så vidare) konsekvent återspeglar konventionens principer och normer.

23. Kommittén uppmuntrar, mot bakgrund av artikel 41, alla konventionsstater att inom sin jurisdiktion anta och genomföra lagbestämmelser som bidrar till att förverkliga barnets rättigheter i ännu högre grad än konventionens bestämmelser. Kommittén betonar att även övriga internationella instrument för mänskliga rättigheter gäller alla personer under 18 år.

V. Möjlighet till rättslig prövning av rättigheterna

24. För att rättigheter ska vara meningsfulla måste det finnas effektiva rättsmedel till upprättelse vid kränkningar av rättigheter. Detta krav är underförstått i konventionen och hänvisas konsekvent till i de andra sex centrala internationella fördragen om mänskliga rättigheter. Barns särskilda ställning och beroendeställning gör det mycket svårt för dem att få tillgång till rättsmedel vid överträdelse av deras rättigheter. Därför måste staterna ägna särskild uppmärksamhet åt att säkerställa att det finns förfaranden för barn och deras företrädare som både är barnanpassade och effektiva. I dessa ska det ingå tillhandahållande av barnanpassad information, råd, advokathjälp, inklusive stöd för att föra talan i egen sak, och tillgång till oberoende förfaranden för att anmäla kränkningar, samt tillgång till domstolar, med nödvändig rättslig och övrig hjälp. När man finner att rättigheter har kränkts ska det finnas lämplig upprättelse, inklusive skadestånd, samt, vid behov, åtgärder för att främja fysisk och psykologisk återhämtning, rehabilitering och återanpassning, i enlighet med artikel 39.

25. Som påpekades i punkt 6 understryker kommittén att ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt medborgerliga och politiska rättigheter måste betraktas som möjliga att pröva rättsligt. Det är viktigt att den nationella lagstiftningen tillräckligt detaljerat anger vem som är berättigad till vad, så att rättsmedel mot bristande efterlevnad av rättigheterna är effektiva.

VI. Administrativa och andra åtgärder

26. Kommittén kan inte i detalj besluta om vilka åtgärder som varje enskild konventionsstat ska anse vara lämpliga för att säkerställa att konventionen blir effektivt implementerad. Men kommittén har från de första tio årens erfarenhet av att granska konventionsstaternas rapporter och från sin fortlöpande dialog med regeringarna, Förenta nationerna och byråer med anknytning till Förenta nationerna, med frivilligorganisationer och med andra behöriga organ, valt ut några viktiga råd till staterna.

27. Kommittén anser att ett verkligt genomförande av konventionen kräver en synlig, tvärspektoriell samordning för att erkänna och förverkliga barnets rättigheter – inom hela statsförvaltningen, mellan olika förvaltningsnivåer, och mellan staten och civilsamhället – inklusive särskilt barn och ungdomar. Det är utan undantag så att barns liv, och deras åtnjutande av sina rättigheter, påverkas av en mängd olika statliga myndigheter och andra statliga eller halvstatliga organ. Det är få, om ens några, statliga myndigheter som inte har någon inverkan alls på barns liv, direkt eller indirekt. Det krävs sträng tillsyn av genomförandet, som ska byggas in i förvaltningsprocessen på alla nivåer, men även oberoende granskning av nationella institutioner för mänskliga rättigheter, frivilligorganisationer med flera.

A. Att utveckla en heltäckande nationell strategi som är förankrad i konventionen

28. Om den statsförvaltningen i sin helhet och på alla nivåer ska främja och respektera barnets rättigheter måste den utgå från en enande, övergripande och rättighetsbaserad nationell strategi som är förankrad i konventionen.

29. Kommittén rekommenderar utvecklandet av en övergripande nationell strategi eller en nationell handlingsplan för barn, med konventionen som ram. Kommittén förväntar sig att konventionsstaterna tar hänsyn till rekommendationerna i kommitténs slutsatser om deras periodiska rapporter när de utvecklar eller granskar sina nationella strategier. Om en sådan strategi ska fungera i verkligheten måste den relatera till alla barns situation och till alla rättigheter i konventionen. Den måste utvecklas genom en samrådsprocess som inbegriper barn och ungdomar, och personer som lever och arbetar med dem. Som påpekades i punkt 12 kräver ett meningsfullt samråd med barn särskilt barnanpassat material och barnanpassade processer. Det handlar inte bara om att låta barnen få tillgång till de vuxnas processer.

30. Särskild uppmärksamhet måste ägnas åt att upptäcka och ge företräde åt marginaliserade och missgynnade grupper av barn. Konventionens princip om ickediskriminering kräver att alla rättigheter som garanteras i konventionen erkänns för alla barn inom staternas jurisdiktion. Som påpekades i punkt 12 hindrar inte principen om ickediskriminering att särskilda åtgärder vidtas för att minska diskriminering.

31. För att det ska ligga tyngd bakom strategin måste den antas på högsta regeringsnivå. Den måste också kopplas till den nationella utvecklingsplaneringen och inlemmas i det nationella budgetarbetet. I annat fall kan strategin marginaliseras och hamna utanför de viktiga beslutsprocesserna.

32. Strategin får inte bara bli en förteckning över goda avsikter. Den måste beskriva en hållbar process för att förverkliga barnets rättigheter i hela landet. Den måste gå längre än till politiska och principiella uttalanden, och fastställa verkliga och uppnåeliga mål när det gäller samtliga ekonomiska, sociala, kulturella, medborgerliga och politiska rättigheter för alla barn. Den övergripande nationella strategin kan fördjupas i sektoriella nationella handlingsplaner – till exempel för utbildning och hälsa – genom att man där fastställer specifika mål, riktade genomförandeåtgärder och tilldelning av ekonomiska och mänskliga resurser. Strategin kommer oundvikligen att innehålla prioriteringar, men den får inte på något sätt försumma eller försvaga de detaljerade skyldigheter som konventionsstaterna har åtagit sig inom ramen för konventionen. Strategin måste få tillräckliga resurser, både ekonomiska medel och personal.

33. Att utveckla en nationell strategi är inte någon engångsuppgift. När strategin väl har utarbetats måste den spridas i hela statsförvaltningen och till allmänheten, inklusive till barnen (i barnanpassade versioner, och översatt till lämpliga språk och i lämpliga format). Strategin måste innehålla mekanismer för tillsyn och fortlöpande granskning, för regelbunden uppdatering och för periodiska rapporter till parlamentet och allmänheten.

34. De "nationella handlingsplaner" som staterna uppmanades att utveckla efter det första världstoppmötet för barn som ägde rum 1990 gällde särskilda åtaganden som fastslogs av de nationer som deltog i mötet.⁹ År 1993 uppmanades staterna i Wiendeklarationen och -handlingsprogrammet, som antogs av Världskonferensen om mänskliga rättigheter, att integrera konventionen i sina nationella handlingsplaner för mänskliga rättigheter.¹⁰

35. I slutdokumentet från Förenta nationernas generalförsamlings specialsession om barn 2002 ges staterna också uppdraget att "skyndsamt, om möjligt senast i slutet av 2003, utveckla eller stärka nationella och, där så är lämpligt, regionala handlingsplaner med en rad specifika tidsbestämda och mätbara mål baserade på denna handlingsplan."¹¹ Kommittén välkomnar de åtaganden som staterna gjort för att uppnå de mål som sattes vid specialsessionen för barn och som fastställs i slutdokumentet A World Fit for Children (En värld lämpad för barn). Men kommittén betonar att specifika åtaganden från världsomfattande möten inte på något sätt minskar konventionsstaternas rättsliga skyldigheter enligt konventionen. Att specifika handlingsplaner tagits fram till följd av denna specialsession minskar inte heller behovet av en övergripande strategi för konventionens genomförande. De åtgärder som staterna vidtagit till följd av den extra sessionen 2002 och andra relevanta globala konferenser ska de inlemma i sin övergripande strategi för genomförandet av hela konventionen.

36. I slutdokumentet uppmanas konventionsstaterna också att "överväga att i sina rapporter till kommittén för barnets rättigheter ta med information om vilka åtgärder som vidtagits och vilka resultat som uppnåtts i genomförandet av handlingsplanen".¹² Kommittén stöder detta förslag och åtar sig att övervaka hur arbetet med att uppfylla de åtaganden som gjordes vid specialsessionen fortskrider och kommer att tillhandahålla närmare vägledning i sina reviderade riktlinjer för periodisk rapportering enligt konventionen.

B. Samordning av genomförandet av barnets rättigheter

37. I nästan samtliga fall då kommittén har granskat konventionsstaternas rapporter har den funnit det nödvändigt att uppmanra till mer statlig samordning för att säkerställa ett effektivt genomförande: samordning mellan centrala statliga myndigheter, mellan olika provinser och regioner, mellan centrala och andra förvaltningsnivåer, och mellan staten och civilsamhället. Syftet med samordningen är dels att säkerställa respekt för alla principer och normer i konventionen för alla barn inom den aktuella statens jurisdiktion, och dels att säkerställa att de skyldigheter som medföljer ratificeringen av eller anslutningen till konventionen inte bara erkänns av myndigheter med ansvar för stora områden med betydande påverkan på barn – till exempel utbildning, hälsa

---

⁹ Världstoppmötet för barn, Handlingsplanen för genomförandet av världsdeklarationen för barnens överlevnad, skydd och utveckling under 90-talet, CF/WSC/1990/WS-001, FN, New York, 30 september 1990.

¹⁰ Världskonferensen om mänskliga rättigheter, Wien, 14–25 juni 1993, "Wiendeklarationen och -handlingsprogrammet", A/CONF.157/23.

¹¹ A World Fit for Children (En värld lämpad för barn), slutdokument från den extra sessionen i Förenta nationernas generalförsamling, 2002, punkt 59.

¹² Ibid., punkt 61a.

eller välfärd – utan inom hela statsförvaltningen, till exempel de myndigheter som ansvarar för finanser, planering, sysselsättning och försvar, och detta på alla nivåer.

38. Kommittén anser att den i egenskap av fördragsorgan inte bör försöka föreskriva detaljerade system som passar de mycket skilda statsskickena i de olika konventionsstaterna. Det finns många formella och informella sätt att åstadkomma fungerande samordning, till exempel kommittéer för barn med ledamöter från flera olika departement och myndigheter. Kommittén föreslår att konventionsstaterna, om de inte redan har gjort det, ska granska myndigheternas rutiner med utgångspunkt i hur de påverkar genomförandet av konventionen, och framför allt de fyra artiklar som innehåller de grundläggande principerna (se punkt 12).

39. Många konventionsstater har med goda resultat inrättat en särskild avdelning eller enhet nära statsförvaltningens centrum, i vissa fall inom president-, premiärminister- eller regeringskansliet, för att samordna genomförande och barnpolitik. Som påpekats har praktiskt taget alla statliga myndigheter inverkan på barns liv genom sina åtgärder. Det är inte praktiskt genomförbart att koncentrera ansvaret för alla barntjänster till ett enda departement, och dessutom riskerar man därigenom att ytterligare marginalisera barnfrågorna inom statsförvaltningen. Men en särskild enhet kan både främja det övergripande syftet att göra barnfrågor mer synliga i statsförvaltningen, och bidra till samordning – om den får status som myndighet på hög nivå och exempelvis rapporterar direkt till premiärministern, presidenten eller till ett regeringsutskott för barnfrågor. Detta hjälper till att säkerställa respekten för barnets rättigheter i hela statsförvaltningen och på alla beslutsnivåer. En sådan enhet kan både få ansvaret för att utveckla en övergripande barnstrategi och att bevaka genomförandet av strategin, samt att samordna den rapportering som konventionen föreskriver.

C. Decentralisering, federalisering och delegering

40. Kommittén har ansett det nödvändigt att betona för många stater att decentralisering av makt genom självstyre och delegering av förvaltning inte på något sätt minskar det direkta ansvaret för konventionsstatens regering att fullgöra sina skyldigheter mot alla barn inom sin jurisdiktion, oberoende av statens struktur.

41. Kommittén upprepar att en stat som har ratificerat eller anslutit sig till konventionen under alla omständigheter är ansvarig för att konventionen genomförs fullständigt i alla territorier som tillhör statens jurisdiktion. Vid varje decentraliseringsprocess måste konventionsstaterna säkerställa att de självstyrande myndigheterna verkligen har den personal samt de ekonomiska och andra resurser som krävs för att kunna fullgöra ansvaret för genomförandet av konventionen.

Konventionsstaternas regeringar måste behålla befogenheten att kräva sträng efterlevnad av konventionen av självstyrande förvaltningar eller lokala myndigheter. De måste också inrätta permanenta tillsynsmekanismer för att säkerställa att konventionen respekteras och tillämpas utan åtskillnad för alla barn inom statens jurisdiktion. Vidare måste det finnas garantier som säkerställer att decentralisering eller självstyre inte leder till diskriminering av barn i vissa regioner när det gäller åtnjutandet av rättigheter.

D. Privatisering

42. Privatisering av tjänster kan få allvarlig inverkan på erkännandet och förverkligandet av barnets rättigheter. År 2002 ägnade kommittén sin dag för allmän diskussion åt temat "Den privata sektorn som tjänsteleverantör och dess roll i genomförandet av barnets rättigheter". Till den privata sektorn räknades företag, frivilligorganisationer och andra organisationer, både vinstdrivande och icke

vinstdrivande. Efter denna dag med allmän diskussion antog kommittén detaljerade rekommendationer som konventionsstaterna uppmanas att uppmärksamma.¹³

43. Kommittén betonar att konventionsstaterna har en juridisk skyldighet att respektera och säkerställa barns rättigheter enligt bestämmelserna i konventionen. Detta inbegriper skyldigheten att säkerställa att icke-statliga tjänsteleverantörer verkar i enlighet med bestämmelserna, och ålägger därigenom sådana aktörer indirekta skyldigheter.

44. Kommittén betonar att man genom att göra det möjligt för den privata sektorn att exempelvis tillhandahålla tjänster och driva institutioner inte på något sätt minskar statens skyldighet att säkerställa fullständigt erkännande och förverkligande av alla rättigheter i konventionen för alla barn inom dess jurisdiktion (artikel 2.1 och 3.2). I artikel 3.1 betonas att vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata organisationer ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Enligt artikel 3.3 ska lämpliga normer fastställas av behöriga myndigheter (med lämplig juridisk kompetens), framför allt inom hälso- och sjukvård och när det gäller personalens antal och lämplighet. Detta innebär att det krävs sträng tillsyn av efterlevnaden av konventionen. Kommittén föreslår att det ska finnas en permanent tillsynsmekanism eller tillsynsprocess, vars syfte är att säkerställa att alla statliga och icke-statliga tjänsteleverantörer respekterar konventionen.

E. Övervakning av genomförandet – behovet av barnkonsekvensanalys och utvärdering

45. Att säkerställa barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa vid alla åtgärder som rör barn (artikel 3.1), och att alla bestämmelser i konventionen respekteras i lagstiftning och vid utvecklandet och verkställandet av strategier på alla myndighetsnivåer, kräver fortlöpande barnkonsekvensanalyser. Dels krävs förebyggande konsekvensanalyser, som förutsäger effekterna av lagförslag, politik eller budgetfördelningar som rör barn och deras åtnjutande av sina rättigheter, och dels efterhandsanalyser, som bedömer vilken faktisk effekt genomförandet har haft. Denna process måste vara inbyggd i statsförvaltningen på alla nivåer, och på ett så tidigt stadium som möjligt i utvecklandet av politiken.

46. Egenkontroll och utvärdering inom statsförvaltningen är obligatorisk. Men kommittén anser också att det är viktigt med oberoende granskning av genomförandets fortskridande, till exempel av parlamentsutskott, icke-statliga organisationer, akademiska institutioner, yrkesföreningar, ungdomsgrupper och oberoende institutioner för mänskliga rättigheter (se punkt 65).

47. Kommittén berömmar de stater som antagit lagstiftning som kräver att redogörelser om formella konsekvensanalyser förbereds och presenteras inför parlamentet eller allmänheten. Varje stat bör överväga hur den kan säkerställa efterlevnaden av artikel 3.1, på ett sätt som ytterligare främjar tydlig delaktighet för barn vid politiskt beslutsfattande, och lyhördhet för deras rättigheter.

---

¹³ Förenta nationernas kommitté för barnets rättigheter, rapport från den trettioförsta sessionen, september– oktober 2002, allmän diskussionsdag om The private sector as service provider and its role in implementing child rights (Den privata sektorn som tjänsteleverantör och dess roll i genomförandet av barnets rättigheter), punkt 630–653.

F. Datainsamling, analys och utveckling av indikatorer

48. En nödvändig del av genomförandet är att samla in tillräckliga och tillförlitliga data om barn, på tillräckligt detaljerad nivå för att göra det möjligt att upptäcka diskriminering eller ojämlikheter i förverkligandet av rättigheterna. Kommittén påminner konventionsstaterna om att datainsamlingen måste omfatta hela barndomsperioden fram till 18 års ålder. Insamlingen måste också samordnas inom statens hela jurisdiktion, så att man använder indikatorer som kan tillämpas nationellt. Staterna bör samarbeta med lämpliga forskningsinstitut och ha som mål att bygga upp en fullständig bild av hur genomförandet fortskrider, med såväl kvalitativa som kvantitativa undersökningar. Rapporteringsriktlinjerna för de periodiska rapporterna innehåller krav på statistisk och annan information på lämplig detaljnivå som täcker hela konventionen. Det är viktigt att inte bara etablera fungerande system för datainsamling, utan att också säkerställa att de uppgifter som samlas in utvärderas och används för att bedöma hur genomförandet fortskrider, identifiera problem, och för att prägla all utveckling av politik som rör barn. Utvärderingen kräver att man tar fram indikatorer för alla de rättigheter som garanteras enligt konventionen.

49. Kommittén berömmar de konventionsstater som har infört årligt offentligtgörande av övergripande rapporter om situationen för barnets rättigheter inom hela sin jurisdiktion. Att offentliggöra, sprida och väcka debatt om sådana rapporter, inklusive i parlamentet, kan medverka till att den breda allmänheten engageras i genomförandet. Översättningar och barnanpassade versioner är viktiga för att få med barn och minoritetsgrupper i processen.

50. Kommittén betonar att det i många fall bara är barnen själva som kan berätta huruvida deras rättigheter erkänns och förverkligas helt och fullt. Att intervjua barn och låta barn samla in bakgrundsinformation (med lämpliga säkerhetsföreskrifter) är sannolikt ett viktigt sätt att ta reda på, till exempel, i vilken utsträckning deras medborgerliga rättigheter respekteras inom familjen, i skolan och i andra sammanhang – däribland den avgörande rätt som fastställs i artikel 12, nämligen att bli hörd och att få sina åsikter beaktade.

G. Att synliggöra barnen i budgeten

51. I sina rapporteringsriktlinjer och i övervägandet av konventionsstaternas rapporter har kommittén ägnat stor uppmärksamhet åt att identifiera och analysera resurserna för barn i nationella och övriga budgetar.¹⁴ Ingen stat kan avgöra om den förverkligar barns ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter ”med utnyttjande till det yttersta av sina tillgängliga resurser”, som kravet i artikel 4 lyder, om den inte också kan identifiera hur stor andel av den nationella budgeten, och andra budgetar, som anslås till den sociala sektorn, samt hur stor andel av detta som i sin tur anslås till barn, såväl direkt som indirekt. Vissa stater har hävdade att det inte är möjligt att analysera nationella budgetar på detta sätt. Men andra har gjort det, och offentliggör årliga ”barnbudgetar”. Kommittén behöver få veta vilka åtgärder som har vidtagits på alla nivåer inom statsförvaltningen för att säkerställa barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa i allt beslutsfattande och all planering inom ekonomi och sociala frågor, samt i alla budgetbeslut, och att barn, inklusive marginaliserade och missgynnade grupper av barn, inte drabbas på grund av den ekonomiska politiken eller av ekonomiska nedgångar.

---

¹⁴ Allmänna riktlinjer om form och innehåll för periodiska rapporter som ska avges enligt artikel 44.1b i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter, CRC/C/58, 20 november 1996, punkt 20.

52. Kommittén betonar att barns rättigheter alltid påverkas på ett eller annat sätt av den ekonomiska politik som förs, och har varit djupt oroad av de negativa verkningar som strukturanpassningsprogram och övergång till marknadsekonomi ofta har haft för barn. Genomförandeskyldigheterna i artikel 4 och andra bestämmelser i konventionen kräver att verkningarna av sådana förändringar övervägs noga, och kräver att den förda politiken justeras så att barnens ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter skyddas.

H. Utbildning och kompetensutveckling

53. Kommittén betonar staternas skyldighet att utveckla utbildning och kompetensutveckling för alla som är engagerade i genomförandeprocessen – regeringstjänstemän, parlamentsledamöter och tjänstemän inom rättsväsendet – och för alla som arbetar med och för barn. Det gäller till exempel lokala och religiösa ledare, lärare, socialarbetare och andra yrkespersoner, inklusive sådana som arbetar med barn på institutioner och i fängelser, polisen och de väpnade styrkorna (även fredsbevarande styrkor), personer som arbetar inom media, och många andra. Utbildningen måste vara systematisk och fortlöpande, och utgöras av både inledande utbildning och kontinuerlig fortbildning. Syftet med utbildningen är att betona barnets status som rättighetsbärare, att öka kunskaperna om och förståelsen av konventionen och att uppmuntra aktiv respekt för alla dess bestämmelser. Kommittén förväntar sig att se konventionen avspeglad i läroplanerna för yrkesutbildningar, i uppförandekoder, och i läroplaner på alla utbildningsnivåer. Förståelsen för och kunskaperna om mänskliga rättigheter måste naturligtvis främjas även hos barnen, genom skolans läroplaner och på andra sätt (se också punkt 69 och kommitténs allmänna kommentar nr 1 (2001) om utbildningens mål).

54. I kommitténs riktlinjer för periodiska rapporter nämns många aspekter av utbildning, inklusive specialistutbildning, som är viktiga för att alla barn ska kunna åtnjuta sina rättigheter. I konventionens inledning och i många av artiklarna framhävs familjens betydelse. Det är särskilt viktigt att främjandet av barnens rättigheter görs till en del av föräldrautbildning och förberedelserna för föräldraskap.

55. Det bör göras regelbundna utvärderingar av hur god effekt utbildningen har. Då bör man inte bara granska kunskaperna om konventionen och dess bestämmelser, utan också i vilken utsträckning den har bidragit till att utveckla attityder och metoder som aktivt främjar barnens åtnjutande av sina rättigheter.

I. Samarbetet med civilsamhället

56. Genomförandet av konventionen är en skyldighet som åligger konventionsstaten, men alla sektorer av samhället måste vara delaktiga i detta arbete, även barnen själva. Kommittén inser att ansvaret för att respektera och säkerställa barnens rättigheter i praktiken sträcker sig utanför staten, statligt kontrollerade tjänster och institutioner som kontrolleras av staten och inkluderar barn, föräldrar och släkt, andra vuxna, samt ickestatliga tjänster och organisationer. Kommittén instämmer till exempel med allmän kommentar nr 14 (2000) från Kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter om rätten till bästa uppnåeliga hälsa, punkt 42, där man fastställer följande. "Även om endast stater är parter i konventionen [om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter], och därmed har det slutliga ansvaret för efterlevnaden av den, har alla samhällsmedlemmar – individer, inklusive hälso- och sjukvårdspersonal, familjer, lokalsamhällen, mellanstatliga och icke-statliga organisationer, civilsamhällets organisationer samt den privata

sektorn – ansvar när det gäller att förverkliga rätten till hälsa. Konventionsstaterna bör därför tillhandahålla en miljö som underlättar genomförandet av dessa skyldigheter.”

57. Artikel 42 i konventionen kräver, som redan betonats i punkt 12, att barns åsikter beaktas i alla frågor som rör dem. Det är uppenbart att genomförandet av ”barnens egen” konvention är en sådan fråga.

58. Staten måste ha ett nära samarbete med icke-statliga organisationer i vid bemärkelse, samtidigt som den respekterar deras oberoende. Till sådana organisationer räknas till exempel icke-statliga organisationer för mänskliga rättigheter, barn- och ungdomsledda organisationer och ungdomsgrupper, föräldra- och familjegrupper, konfessionella grupper, akademiska institutioner och yrkesföreningar. Icke-statliga organisationer spelade en avgörande roll vid utarbetandet av konventionen, och deras engagemang i genomförandeprocessen är av stor betydelse.

59. Kommittén välkomnar att det bildas koalitioner och allianser mellan de icke-statliga organisationer som har åtagit sig att främja, skydda och bevaka barnets mänskliga rättigheter, och uppmanar regeringarna att ge dem stöd som inte innebär någon styrning och att utveckla positiva förbindelser med dem, såväl formella som informella. Icke-statliga organisationer har engagerats i rapporteringsprocessen enligt konventionen (i egenskap av ”kompetenta organ” som anges i artikel 45a). Det har i många fall kraftigt stimulerat inte bara rapporteringen, utan också själva genomförandeprocessen. Samarbetsorganisationen Child Rights Connect (tidigare NGO Group for the Convention on the Rights of the Child) har en mycket välkommen, stark och stödjande inverkan på rapporteringsprocessen och på andra delar av kommitténs arbete. Kommittén understryker i sina rapporteringsriktlinjer att ”processen kring att utarbeta en rapport ska uppmuntra och underlätta allmänhetens deltagande och allmänhetens granskning av regeringens politik.”¹⁵ Media kan vara en värdefull partner i genomförandeprocessen (se också punkt 70).

J. Internationellt samarbete

60. I artikel 4 betonas att genomförandet av konventionen är ett samarbetsprojekt för världens stater. Denna och andra artiklar i konventionen framhäver behovet av internationellt samarbete.¹⁶ I Förenta nationernas stadga (artikel 55 och 56) fastställs de övergripande syftena med internationellt ekonomiskt och socialt samarbete, och medlemmarna åtar sig enligt stadgan att ”såväl samfällt som var för sig vidtaga åtgärder i samarbete med organisationen” för att uppnå detta mål. I Förenta nationernas millenniedeklaration, och vid andra världsomfattande möten, bland annat Förenta nationernas generalförsamlings specialsession om barn, åtog sig staterna bland annat att samarbeta internationellt för att avskaffa fattigdomen.

61. Kommitténs råd till konventionsstaterna är att konventionen bör utgöra ramen för internationellt utvecklingsbistånd som direkt eller indirekt rör barn, och att givarländernas program bör vara rättighetsbaserade. Kommittén uppmanar staterna att uppfylla de internationellt överenskomna målen, inklusive Förenta nationernas mål för utvecklingsbistånd på 0,7 procent av BNP. Detta mål fastställdes på nytt, tillsammans med andra målsättningar, i Monterreyöverenskommelsen, som var resultatet av 2002 års internationella konferens om utvecklingsfinansiering.¹⁷ Kommittén uppmantrar de konventionsstater som tar emot internationellt bistånd och stöd att anslå en betydande del av

---

¹⁵ Ibid., punkt 3.

¹⁶ Följande artiklar i konventionen gäller uttryckligen internationellt samarbete: artikel 7.2, 11.2, 17b, 21e, 22.2, 23.4, 24.4, 27.4, 28.3, 34 och 35.

¹⁷ Rapport från den internationell konferens om utvecklingsfinansiering, Monterrey, Mexiko, 18–22 mars 2002 (A/Conf.198/11).

detta bistånd till barn. Kommittén förväntar sig att konventionsstaterna för varje enskilt år ska kunna ange det belopp och den andel av det internationella stödet som öronmärkts för genomförandet av barnets rättigheter.

62. Kommittén stöder målen i 20/20-initiativet – att ge alla tillgång till grundläggande sociala insatser av god kvalitet på ett hållbart sätt – som ett gemensamt ansvar för utvecklings- och givarstater. Kommittén noterar att internationella möten med syftet att granska hur genomförandet fortskrider har utmynnat i slutsatsen att många stater kommer att ha svårt att nå målen för de grundläggande ekonomiska och sociala rättigheterna, om de inte tilldelas ytterligare resurser och resurserna fördelas mer effektivt. Kommittén noterar och uppmuntrar att ansträngningar görs för att minska fattigdomen i de mest skuldsatta länderna genom strategidokument för minskad fattigdom (PRSP). PRSPdokumenten är den centrala strategin för att uppnå millennieutvecklingsmålen, och processen leds av länderna själva. Därför måste de ha en stark inriktning på barnets rättigheter. Kommittén uppmanar regeringar, givare och civilsamhälle att säkerställa att vid utarbetandet av PRSP-dokument och sektorsövergripande utvecklingsstrategier (SWAps) ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Både PRSP-dokument och SWApsstrategier bör spegla barnrättsprinciperna och ha en barnfokuserad helhetssyn där barn erkänns som rättighetsbärare, och bör införliva de utvecklingsmål som är av betydelse för barn.

63. Kommittén uppmuntrar staterna att ge, respektive använda sig av, internationellt tekniskt bistånd i processen att genomföra konventionen. Förenta nationernas barnfond (Unicef), Förenta nationernas högkommissariat för mänskliga rättigheter (OHCHR), och andra organ inom eller knutna till Förenta nationerna, kan tillhandahålla tekniskt bistånd i många aspekter av genomförandet. Konventionsstaterna uppmuntras att meddela sitt intresse för tekniskt bistånd i sina konventionsrapporter.

64. I sitt arbete för att främja internationellt samarbete och tekniskt bistånd bör Förenta nationernas organ, och organ knutna till Förenta nationerna, vägledas av konventionen och göra barns rättigheter till ett reguljärt inslag i all verksamhet. De bör sträva efter att i mån av sitt inflytande säkerställa att det internationella samarbetet inriktas på att ge staterna stöd för att de ska kunna fullgöra sina skyldigheter enligt konventionen. Likaså bör Världsbanksgruppen, Internationella valutafonden och Världshandelsorganisationen säkerställa att den del av deras verksamhet som gäller internationellt samarbete och ekonomisk utveckling i första hand beaktar vad som bedöms vara barnets bästa och främjar ett fullständigt genomförande av konventionen.

K. Oberoende institutioner för mänskliga rättigheter

65. I sin allmänna kommentar nr 2 (2002), "Rollen för oberoende nationella institutioner för mänskliga rättigheter i arbetet med att främja och skydda barnets rättigheter", anmärker kommittén att den "anser att konventionsstaterna genom att ratificera konventionen har åtagit sig att inrätta sådana institutioner för att säkerställa att konventionen genomförs och för att verka för ett universellt förverkligande av barns rättigheter". Oberoende institutioner för mänskliga rättigheter är ett komplement till fungerande statliga strukturer med ansvar för barn. Det som skiljer dem åt är att de förra är oberoende: "Rollen för de nationella institutionerna för mänskliga rättigheter är att på ett oberoende sätt granska statens efterlevnad av konventionen och framsteg mot ett genomförande av den, och göra allt de kan för att garantera fullständig respekt för barns rättigheter. Även om detta kan innebära att institutionen måste utveckla projekt för att öka främjandet och skyddet av barnets rättigheter får det inte leda till att regeringen delegerar sina tillsynsskyldigheter till den nationella institutionen. Det är mycket viktigt att institutionerna förblir

helt fria att fastställa sin egen dagordning och bestämma över sin egen verksamhet.”¹⁸ Allmän kommentar nr 2 innehåller detaljerade riktlinjer för hur oberoende institutioner för mänskliga rättigheter för barn ska inrättas och hur deras verksamhet ska se ut.

Artikel 42: Att göra konventionen känd bland vuxna och barn ”Konventionsstaterna åtar sig att genom lämpliga och aktiva åtgärder göra konventionens bestämmelser och principer allmänt kända bland såväl vuxna som barn.”

66. Alla människor måste få veta vilka deras rättigheter är. Av tradition har barn i de flesta samhällen, kanske rentav i alla, inte betraktats som rättighetsbärare. Därför får artikel 42 en särskild betydelse. Om de vuxna i barnens närhet – deras föräldrar och andra familjemedlemmar, lärare och omvårdare – inte förstår innebörden i konventionen, och framför allt dess bekräftande av barns jämbördiga status som rättighetsbärare, är det mycket osannolikt att de rättigheter som är fastställda i konventionen kommer att förverkligas för många barn.

67. Kommittén föreslår att staterna ska utveckla en övergripande strategi för att sprida kunskap om konventionen i hela samhället. Strategin ska inbegripa information om vilka organ – statliga och oberoende – som är engagerade i genomförandet och tillsynen, och hur man kan komma i kontakt med dem. Det mest grundläggande kravet är att konventionstexten görs tillgänglig på alla språk. Här vill kommittén lovorda den samling av officiella och inofficiella översättningar av konventionen som har publicerats av Förenta nationernas högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR). Det måste finnas en strategi för att sprida konventionen bland människor som inte kan läsa och skriva. Unicef och icke-statliga organisationer i många av staterna har utvecklat barnanpassade versioner av konventionen för olika åldrar, något som kommittén välkomnar och uppmuntrar till. De barnanpassade versionerna bör också innehålla information om var man kan söka hjälp och råd.

68. Barn behöver få kunskap om sina rättigheter, och kommittén lägger särskild vikt vid att kunskaper om konventionen, och om mänskliga rättigheter i allmänhet, tas med i läroplanerna för skolans alla nivåer. Kommitténs allmänna kommentar nr 1 Utbildningens mål (artikel 29.1) ska läsas mot bakgrund av detta. Enligt artikel 29.1 ska utbildningen av barnet syfta till att ”... utveckla respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna ...”. I den allmänna kommentaren betonas följande. ”Utbildning om mänskliga rättigheter ska tillhandahålla information om innehållet i fördrag om mänskliga rättigheter. Men barn ska också lära sig om mänskliga rättigheter genom att se människorättsnormer genomföras i praktiken, oavsett om det är i hemmet, i skolan eller i samhället. Utbildning om mänskliga rättigheter ska vara en heltäckande, livslång process och ska börja med att värderingar om mänskliga rättigheter återspeglas i vardagslivet och i barns upplevelser.”¹⁹

69. På samma sätt måste utbildning om konventionen ingå i grundutbildningen och fortbildningen för alla som arbetar med och för barn (se punkt 53). Kommittén påminner konventionsstaterna om de rekommendationer den gjorde efter det möte om allmänna åtgärder för genomförandet som hölls till minne av tioårsdagen för antagandet av konventionen. Kommittén påminde då om följande. ”Att sprida kunskap och öka medvetenheten om barnets rättigheter fungerar bäst om det uppfattas som en social förändringsprocess, som samverkan och dialog, och inte som moralpredikningar. Att höja medvetenheten ska vara en process som engagerar alla delar av samhället, även barn och

---

¹⁸ HRI/GEN/1/Rev. 6.25, s. 295.

¹⁹ Ibid., punkt 15, s. 286.

ungdomar. Barn och ungdomar har rätt att delta när det gäller att höja medvetenheten om sina rättigheter, så långt den fortlöpande utvecklingen av deras färdigheter tillåter”.²⁰

”Kommittén rekommenderar att alla ansträngningar att ge utbildning om barnets rättigheter ska vara praktiskt och systematiskt inriktade, och ingå i den reguljära yrkesutbildningen, för att den ska få så omfattande och hållbar effekt som möjligt. Utbildningen om de mänskliga rättigheterna ska ske med metoder som präglas av deltagande, och ska utrusta yrkespersonerna med färdigheter och synsätt som gör att de kan interagera med barn och ungdomar med respekt för deras rättigheter, värdighet och självaktning.”²¹

70. Medierna kan spela en avgörande roll i att göra konventionen känd samt sprida kunskap om den och förståelse för den. Kommittén uppmanar medierna att frivilligt engagera sig i processen. Detta kan stimuleras av staterna och av icke-statliga organisationer.²²

Artikel 44.6: Att göra konventionsrapporterna allmänt tillgängliga

”Konventionsstaterna skall göra sina rapporter allmänt tillgängliga för allmänheten i sina respektive länder.”

71. Om konventionsrapporterna ska kunna spela den viktiga roll de bör spela under genomförandeprocessen på nationell nivå måste de vara kända av vuxna och barn i hela konventionsstaten. Rapporteringsprocessen utgör en unik form av internationell ansvarskyldighet när det gäller hur staterna behandlar barn och deras rättigheter. Men om inte rapporter sprids och diskuteras på ett konstruktivt sätt på nationell nivå är det inte troligt att processen får någon betydande inverkan på barns liv.

72. I konventionen uppmanas staterna uttryckligen att se till att deras rapporter är allmänt tillgängliga för allmänheten. Detta bör ske när de lämnas in till kommittén. Rapporterna ska göras lättillgängliga, till exempel genom att översättas till alla språk och till lämpligt format för barn och för människor med olika funktionsnedsättningar. Internet kan vara till stor hjälp vid spridningen, och regeringar och parlament uppmanas starkt att lägga ut sådana rapporter på sina webbplatser.

73. Kommittén uppmanar staterna att göra all övrig dokumentation som rör granskningen av deras konventionsrapporter tillgänglig för den stora allmänheten, för att främja en konstruktiv debatt och för att på alla nivåer informera om genomförandeprocessen. Framför allt bör kommitténs slutsatser (concluding observations) spridas till allmänheten, inklusive till barnen själva, och bli föremål för ingående diskussioner i parlamentet. Oberoende institutioner för mänskliga rättigheter och frivilligorganisationer kan spela en avgörande roll för att säkerställa en bred allmän debatt. De sammanfattande protokollen från kommitténs granskning av regeringsföreträdare bidrar till förståelse av processen och av kommitténs krav och bör också göras tillgängliga och diskuteras.

---

²⁰ Se CRC/C/90, punkt 291 k.

²¹ Ibid., punkt 291 l.

²² Kommittén anordnade 1996 en allmän diskussionsdag över temat ”Barnet och medier”, och antog detaljerade rekommendationer (se CRC/C/57, punkt 242 ff.).

Bilaga 1

Ratificering av andra viktiga internationella instrument som rör mänskliga rättigheter

Som påpekades i punkt 17 uppmanar kommittén, som en del av övervägandet om allmänna genomförandeåtgärder, och mot bakgrund av principerna om de mänskliga rättigheternas odelbarhet och ömsesidiga beroende, konsekvent konventionsstaterna att, om de inte redan har gjort det, ratificera de två fakultativa protokollen till Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (om barn i väpnade konflikter och om åtgärder mot handel med barn, barnprostitution och barnpornografi) och de sex andra centrala instrumenten rörande mänskliga rättigheter. I sin dialog med konventionsstaterna uppmanar kommittén ofta staterna att överväga att ratificera andra relevanta internationella instrument. En icke uttömmande förteckning över dessa instrument bifogas här. Kommittén kommer att uppdatera denna förteckning med jämna mellanrum.

- Fakultativt protokoll till internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.
- Andra fakultativa protokollet till internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter syftande till dödsstraffets avskaffande.
- Fakultativt protokoll till konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor.
- Fakultativt protokoll till konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.
- Konventionen mot diskriminering inom undervisningen.
- Internationella arbetsorganisationen, konvention nr 29 mot tvångsarbete (1930).
- Internationella arbetsorganisationen, konvention nr 105 om avskaffande av tvångsarbete (1957).
- Internationella arbetsorganisationen, konvention nr 138 om minimiålder för tillträde till arbete (1973).
- Internationella arbetsorganisationen, konvention nr 182 om förbud mot de värsta formerna av barnarbete (1999).
- Internationella arbetsorganisationen, konvention nr 183 om skydd vid havandeskap och barnsörd (2000).
- Konvention angående flyktingars rättsliga ställning (1951), ändrad genom protokollet angående flyktingars rättsliga ställning (1967).
- Konventionen om bekämpande och avskaffande av människohandel och utnyttjande av andra vid prostitution (1949).

- Slaverikonventionen (1926).
- Protokoll om ändring av slaverikonventionen (1953).
- Tilläggskonvention om undertryckande av slaveri, slavhandel samt med slaveri jämförbara institutioner och sedvänjor (1956). - Tilläggsprotokoll om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn, till Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet (2000).
- Genèvekonventionen angående skydd för civilpersoner under krigstid (1949).
- Tilläggsprotokoll till Genèvekonventionen av den 12 augusti 1949 rörande skydd för offren i internationella väpnade konflikter (protokoll I).
- Tilläggsprotokoll till Genèvekonventionen av den 12 augusti 1949 rörande skydd för offren i icke-internationella väpnade konflikter (protokoll II).
- Konvention om förbud mot användning, lagring, produktion och överföring av antipersonella minor (truppminor) samt om deras förstöring.
- Internationella brottmålsdomstolens stadga.
- Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner.
- Haagkonventionen om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn.
- Haagkonventionen om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn (1996).

***